

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Військовий конфлікт в Україні обумовлює надзвичайні ризики в сфері освіти. Питання забезпечення доступу до якісної освіти в умовах війни на всіх рівнях є на сьогодні пріоритетним напрямом державної освітньої політики. Це стало приводом згадати про найважливішу роль вчителів і про те, що на уряді та інших ключових партнерах лежить постійний обов'язок піклуватися про працівників сфери освіти. Ситуація збройного конфлікту посилила увагу до питань підтримки педагогічної професії та забезпечення готовності вчителів до професійної діяльності [1].

Сучасні наукові знання і життєвий досвід поколінь доводять, що у періоди найважчих випробувань цінності є опорою для знаходження сенсу життя. Цінності визначають сенс нашого життя, дозволяють усвідомити своє покликання, дають свободу обирати шлях і силу вистояти. Саме тому пошук відповіді на питання про те, що є стабілізуючим фактором професійної освіти вчителів в умовах воєнного стану та повоєнного періоду привів нас до ідеї, що основним методологічним підходом до процесу професійної підготовки педагогів в умовах сучасної дійсності є ціннісно орієнтований підхід.

Професійна підготовка педагогів на засадах ціннісно орієнтованого підходу реалізує мету формування у здобувачів вищої освіти знань про цінності, освітні цінності, освіту як цінність, забезпечення усвідомлення і розуміння механізмів реалізації цінностей та їх захисту в освітньому процесі, формування заснованих на цінностях моделей поведінки, підготовки до реалізації освітнього процесу на засадах ціннісних орієнтирів сучасної освіти. Нами створена цілісна система професійної підготовки педагогів на засадах ціннісно орієнтованого підходу, яка передбачає наскрізний шлях на всіх рівнях вищої педагогічної освіти – перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий), зокрема через вивчення навчальних дисциплін «Виховання на цінностях», «Ціннісні основи освітнього процесу», «Ціннісні орієнтири сучасної вищої школи» [4].

Професійна підготовка майбутніх вчителів на рівні бакалаврату спрямована на усвідомлення студентами того, що основою змісту виховання є цінності. Зокрема, на лекціях з курсу «Виховання на цінностях» підкреслюється, що основним педагогічним засобом реалізації цілей виховання є зміст виховання, який тривалий час розглядався як

знання про те, «що таке добре, а що таке погано», правила, що схвалюються суспільством, «правильні» способи поведінки і діяльності. Такий підхід ефективний у суспільстві, що повільно розвивається, яке також називають традиційним суспільством. Але в сучасному світі, для якого характерна швидка зміна всіх суспільних відносин, їх складна і динамічна структура, стало неможливо визначити зміст, як досвід емоційно-ціннісних відносин, що схвалюються суспільством» [3]. Сьогодні провідною тенденцією виховання є формування системи ціннісних ставлень особистості до соціального і природного довкілля та самої себе, а сучасний зміст виховання в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе [2].

На практичних заняттях впроваджуються активні методи і форми організації навчальної діяльності студентів: моделювання професійних ситуацій ціннісного вибору за допомогою рольових і ділових ігор «Зрозумій мене», «Ефективне переконання», «Аукціон цінностей»; майбутні учителі початкових класів набувають умінь і навичок проєктування виховних заходів, спрямованих на формування в учнів можливостей діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань, зокрема, «Що я ціную у житті», «Що означає поважати людську гідність?», «Мій день: хороше і погане», «Відкриваємо скриньку добрих справ», «Дорога доброчинності», «Працьовита родина», «Моральні цінності мого народу» тощо.

До змісту курсу «Дидактика» уведено тему «До компетентностей через цінності», у якій висвітлюються питання формування ключових компетентностей учня НУШ через виховання ціннісних ставлень. Навчальну дисципліну «Історія педагогіки та порівняльна педагогіка» оновлено питаннями: ціннісні витoki української освіти, історична ретроспектива освіти на цінностях, загальноосвітні тенденції у ціннісноорієнтованому освітньому процесі, цінності об'єднаної Європи та ін. Позааудиторна робота студентів відбувається через залучення до участі дискусійних зустрічах у «Майстерні цінностей», педагогічному кіноклубі, що передбачає аналіз та обговорення кінофільмів ціннісного спрямування. Для реалізації практичної підготовки розроблена програма формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання молодших школярів на цінностях в межах педагогічної практики «Школа професійного розвитку. День у школі».

Навчальна дисципліна «Ціннісні основи освітнього процесу», яка викладається для здобувачів магістерського ступеня, спрямована на опанування сутнісних основ та практичного втілення європейських цінностей, спорідненості ціннісних основ української державної ідеї та засадничих цінностей ЄС, здійснюється характеристика цінностей

гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне розмаїття, турбота, чесність, довіра, права людини, свобода, соціальна відповідальність, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, лідерство та самореалізація в освітньому процесі, аналізуються педагогічні кейси. Практична складова курсу передбачає виконання студентами творчих завдань та міні-досліджень за темами «Як відбулось становлення концепції прав людини як цінності Європейського Союзу?», «Турбота vs гіперопіка: чим загрожує надмірна турбота про дітей?», «Токсична людина, токсичний колектив: ознаки атмосфери недовіри» та ін. Студенти залучаються до виконання навчальних проєктів професійно-ціннісного змісту: «Професійні цінності педагога», «Ціннісні дослідження в галузі освіти», «Заклади освіти крізь призму цінностей» тощо.

Для здобувачів вищої освіти освітньо-наукового рівня пропонуються завдання дослідницького змісту, як от: ознайомитися із методологією та результатами світового дослідження цінностей 2020 в Україні та простежити ціннісні зміни в українському суспільстві у часі; провести міні-дослідження «У чому полягає соціальна відповідальність освіти та науки?» та здійснити зіставний аналіз думок керівництва закладу освіти, педагогів, учнів/студентів, батьків, інших респондентів.

Таким чином, ціннісно орієнтований підхід до професійної підготовки педагогів реалізується через імплементацію до її змісту ціннісних компонентів: загальнолюдські та національні цінності, освіта як цінність, освітні цінності, професійні цінності, самоцінність.

Список використаної літератури:

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність / за ред. С. М. Шкарлет. – Київ-Чернівці «Букрек», 2022. – 140 с.
2. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. – 40 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>
3. Ушмарова В. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до виховання на цінностях: від теорії до практики // Практична філософія і Нова українська школа: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2019 р., м. Київ. – Київ: НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 2019. – С. 92-96.
4. Ушмарова Вікторія. Підготовка докторів філософії за освітньо-науковою програмою «Професійна освіта»: історія становлення, унікальність і стратегії розвитку / Ушмарова Вікторія // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – № 8 (112). – С. 221–231. doi: 10.24139/2312-5993/2021.08/221-231.